

Г. С. Деркач,

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль

ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ-ЖУРНАЛІСТІВ ШЛЯХОМ ВИВЧЕННЯ ФАХОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

У статті окреслено поняття «журналістський термін». З'ясовано основні цілі у вивченні професійної іноземної мови та наголошено на проблемах, які стоять на шляху вивчення фахової лексики. Вказані інноваційні методи опанування журналістськими термінами, що сприяють формуванню у студентів зі спеціальності «Журналістика» іноземної професійної комунікативної компетенції.

Ключові слова: англomовна професійна компетенція, термін, журналістика, вивчення фахової лексики.

В статье рассмотрено понятие «журналистский термин». Определены главные цели в изучении профессионального иностранного языка и проблемы, возникающие в процессе изучения профессиональной лексики. Указаны инновационные методы усвоения журналистских терминов, что способствует формированию у студентов специальности «Журналистика» иноязычной профессиональной компетенции.

Ключевые слова: англоязычная профессиональная компетенция, термин, журналистика, изучение профессиональной лексики.

The article traces the concept of «journalist term». The main goals and most common challenges arising in the process of learning English for special purposes have taken into consideration. Special attention is paid to the effective methods of learning ESP terminology by the students of media specialty.

Key words: English professional competence, term, media, learning terminology for specific purposes.

Постановка проблеми. Присутність та конкурентоздатність України у європейському та світовому медіа просторі ставить чи не на перше місце проблему володіння іноземними мовами. Кваліфіковані українські репортери, журналісти чи коментатори повинні добре орієнтуватися в сучасних інформаційних умовах та швидко реагувати на зміни у різних суспільних сферах. Професійна діяльність сучасного «медійника» є невід'ємною від мови фахового спілкування і знання термінології. Тому проблеми засвоєння та оперування студентами іноземними загальнонауковими, галузевими та вузькоспеціалізованими термінами, формування вмінь їх правильного перекладу сьогодні потребують першочергового вирішення від викладачів іноземних мов в українських вишах. У зв'язку з цим виникає потреба розробки ефективних методів та форм вивчення фахової (а у нашому випадку – журналістської) термінології та набуття навичок оперування нею, що є важливими елементами формування іноземної професійної компетенції майбутніх працівників ЗМІ.

Аналіз досліджень і публікацій. Впродовж останніх десятиліть з'явилася низка наукових розвідок присвячених навчання професійному спілкуванню студентів різних спеціальностей: економістів (В. Борщовецька, П. Личко), юристів (Л. Котлярова, Г. Савченко), медиків (О. Петрашук), фармацевтів (М. Задорожна), бібліотекарів (О. Калашникова), студентів технічних (І. Грішина, О. Тарнопольський) та торгівельно-економічних спеціальностей (Л. Манякіна), військових (Р. Зайцева, Н. Угрюмова), працівників сфери туризму (Е. Герасименко, Е. Алілуйко) і спорту (Л. Морська, Н. Коваленко). Проблематикою термінології та методологічними засадами її вивчення займалися Т. Панько, О. Столярська, І. Корунець, З. Куньч, Т. Пахомова, О. Харченко та інші. Проте, як показав аналіз педагогічної літератури, методичний аспект проблеми навчання іноземної мови для професійного спілкування майбутніх журналістів загалом та вивчення журналістських термінів зокрема, недостатньо висвітлений.

Метою статті є спроба окреслити сутність і класифікацію понять «термін», «термінологія» та «журналістський термін»; з'ясувати основні цілі вивчення професійної іноземної мови; наголосити на деяких проблемах, що стоять на шляху вивчення іноземної фахової лексики, вказати на інноваційні методи опанування журналістськими термінами, що сприятиме формуванню у студентів зі спеціальності «Журналістика» іноземної професійної комунікативної компетенції.

Виклад основного матеріалу. У процесі визначення шляхів ефективного вивчення та подальшого використання фахової лексики майбутніми журналістами, доцільно звернутися до визначення понять «термін» та «журналістський термін», а також сформулювати складові останнього. Отже, «термін» – це слово чи словосполучення, яке точно позначає спеціальне поняття та його співвідношення з іншими поняттями певної галузі науки, техніки, мистецтва тощо [2, с. 88]. Під поняттям «термінологія» з одного боку розуміється розділ мовознавства, який досліджує та вивчає систему термінів якоїсь сфери суспільно-політичного життя, а з іншого – позначає систему термінів певної галузі науки, техніки, мистецтва, суспільно-історичного життя та сукупність усіх термінів певної мови. Термін з'являється й діє тільки в межах певної галузі і втрачає свої термінологічні риси і властивості поза нею, перетворюючись на термін іншої системи, або слово загального вжитку. «Журналістські терміни – це слова і вирази, які адекватно відбивають поняття професійної, технічної та науково-теоретичної діяльності фахівців ЗМІ, виконують суто номінативну функцію, використовуються в матеріалах ЗМІ, теоретичних журналістських дослідженнях, повсякденній професійній діяльності журналістів і створюють єдину терміносистему» [6, с. 16].

Дослідники журналістських термінів [6, с. 18] розділяють їх на такі, що є зрозумілими для широкої аудиторії (зовнішні терміни) і на ті, що є доступними лише для фахівців (внутрішні терміни). До професійного словникового запасу журналіста входять терміни радіожурналістики (*radiothon* – радіомарафон; *call-in program* – програма з дзвінками від слухачів), тележурналістики (*documerial* – рекламний ролик, знятий під

документальний фільм; *docudrama* – документальна драма; *early – fringe time* – передпіковий час 17-19 годин); друкованої журналістики (*bleed* – частина тексту або ілюстрації, що виходить за поля; *armpit* – вузький підзаголовок під широким заголовком); фотожурналістики (*tank shot* – підводний кадр; *time lapse photography* – уповільнена покадрова зйомка); кінодокументалістики та сучасних засобів телекомунікаційного зв'язку (*password* – ключове слово для входу в програму HDTV (*high definition television*) – телебачення високої чіткості, *headend equipment* – обладнання, що опрацьовує телесигнали кабельної системи), терміни інформаційних служб, агенств асоціацій, інституцій громадських зв'язків (*confrontational entertainment* – телешоу, що характеризується агресивним ставленням до тих, у кого беруть інтерв'ю) тощо.

Серед головних завдань навчання англійської мови для професійного спілкування студентів-журналістів слід виокремити такі:

- формування чіткого й правильного розуміння ролі англійської мови у професійній діяльності й виховання поваги до мовних традицій;
- забезпечення досконалого володіння нормами сучасної англійської мови та дотримання вимог культури усного та писемного мовлення;
- формування навичок оперування термінологією за фахом, редагування, коригування та перекладу наукових та фахових текстів;
- правильне використання різних мовних засобів відповідно до комунікативних намірів;
- влучне висловлення думки для успішного розв'язання проблем і завдань у професійній діяльності.

Важливо зазначити, що вивчення журналістської термінології англійською мовою було б доцільно проводити на основі знань отриманих на заняттях і під керівництвом викладача основного фаху. Саме він допомагає студентові зрозуміти суть того чи іншого терміна, його зв'язку з іншими поняттями, а перед викладачем іноземної мови, який не є спеціалістом у галузі ЗМІ, постає завдання логічно завершити це пізнання, аби майбутній журналіст міг використовувати його у своїй подальшій професійній діяльності на вищому та якіснішому рівнях.

Велике значення має підбір мовного фахового матеріалу, через який здійснюється засвоєння термінології. Перш за все це мають бути тексти професійного спрямування. Необхідно організувати роботу поступового накопичення фахового вокабуляру у студентів-бакалаврів, які вивчають курс «Англійська мова професійного спрямування», а особливо у студентів-магістрантів, які опановують курс «Наукове спілкування англійською мовою», де термінологічність вважається головною ознакою наукового стилю на лексичному рівні. «Опрацювання термінів відбувається через застосування різних видів вправ, які передбачають: введення лексичного матеріалу; спілкування у типовій комунікативній ситуації; спілкування у новій комунікативній ситуації; введення і тренування у вживанні розмовних формул; рольові, ділові ігри тощо» [3, с. 12]. В нагоді стане застосування інноваційних технологій навчання іноземних мов як сукупність форм, методів і засобів навчання, виховання та управління [5, с. 24], а саме: *навчання у співпраці* передбачає створення груп із кількох студентів для виконання одного завдання, при цьому обумовлюється роль кожного учасника групи, який відповідає як за свій, так і за загальний результат; *проектна методика* (передбачає роботу над індивідуальними, колективними, усними, письмовими та Інтернет-проектами). Цей метод сприяє розширенню кругозору майбутнього журналіста, вдосконаленню мовлення, вмінню чути і розуміти один одного, вправності користуватися довідковою літературою та технічними засобами навчання, створюючи можливість прямого контакту з автентичною мовою; *технологія мовного портфеля* (мотивує його власника до самостійного та активного здійснення навчальної діяльності, усвідомлення самооцінки мовленнєвого досвіду та його корекції); *застосування нових інформаційних технологій* (сприяє якісному сприйняттю та відбору інформації з її подальшим аналізом та сортуванням). Використання мультимедіа допомагає отримувати інформацію з газет, телебачення, Інтернету з подальшим її застосуванням під час проведення інтерв'ю, телемов, відео конференцій тощо. Через спілкування студентів-журналістів з ровесниками чи колегами з інших країн за допомогою всесвітньої мережі англійська мова стає для них перш за все засобом спілкування, а не навчальною дисципліною.

Формування та посилення мотивації для вивчення англійської мови у студентів спеціальності «Журналістика» включає створення під час навчання певної атмосфери чи ситуацій, які би допомогли їм у майбутньому розвивати мовленнєву діяльність, активізувати набуті знання та навички, а також виявити свою креативність та ініціативу. Позаяк англійська мова є необхідною для професійного спілкування працівників ЗМІ різних галузей (радіо, телебачення, преса тощо), перш за все необхідно з'ясувати особливості типових ситуацій для кожної з них. Це дасть змогу правильного моделювання тієї чи іншої ситуації на основі заздалегідь відібраного лексичного матеріалу. Звуження термінологічного вокабуляру до конкретних запитів відповідних спеціалістів значно полегшить процес навчання. Таким чином відбуватиметься і закріплення активного термінологічного словника, що надалі призведе до формування професійних знань, вивченню нових термінів та вмінь послуговуватися ними в процесі професійного мовлення.

Серед головних проблем, які стоять на шляху вивчення фахової лексики, окрім її відповідного застосування, є її правильний переклад. Як наголошувалося вище, для того аби безпомилково перекласти термін студентам необхідне володіння хоча би базовими знаннями зі спеціальності. Перекладаючи фахові тексти, студенти повинні зберегти відповідне значення того чи іншого терміна, так як у різних контекстах один термін може мати різні значення. Виконуючи вправи на переклад як з англійської на українську, так і навпаки, важливо не припуститися помилки у застосуванні того чи іншого способу перекладу (транскодування, калькування, експлікація, еквівалентний переклад тощо). На жаль, сьогодні вибір технічних чи фахових друкованих словників невеликий, тому аби полегшити собі роботу, студенти користуються комп'ютерними перекладачами, що призводить до спотвореного перекладу. В більшості технічних чи тлумачних словників рідко можна побачити класифікацію «журналістський термін» чи «термін ЗМІ», через те, що журналістська фахова лексика терміноло-

гічно неоформлена. У цьому контексті в нагоді стане он-лайн словник професійного спрямування Мультитран (www.multitran.ru), що регулярно поповнюється різногалузевими термінами та прикладами їх застосування. Наявність мультимедійних лабораторій та оснащених сучасною технікою мовних кабінетів у ВНЗ допоможе майбутнім журналістам досягти успіхів у процесі вивчення іноземної фахової лексики.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Потреба розроблення ефективних методів та форм вивчення журналістської термінології та набуття навичок оперування нею є важливими елементами формування іншомовної професійної компетенції у студентів спеціальності «Журналістика». Чотири векторна робота з активним словником має включати: розвиток і збагачення активного вокабуляру студентів; засвоєння нових термінів та їх значень; зіставлення подібних та протилежних за значенням термінів; активізація вокабуляру шляхом його використання у мовленнєвих проблемних ситуаціях і переведення пасивного словника в активний. Дослідження саме цих напрямків діяльності допоможе у вирішенні поставлених цілей.

Література:

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Науковий редактор укр. видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Словник української мови, тт. 1–11, Київ: «Наукова думка», 1970–1980. – Том 10. – 658 с.
3. Бубнова Д. В. Методика навчання ділового спілкування англійською мовою студентів старших курсів вищих технічних навчальних закладів: автореф. дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.02 – теорія і практика навчання. – К., 2007. – 24 с.
4. Гореликова С. Н. Природа термина и некоторые особенности терминообразования в английском языке / С. Н. Гореликова // Вестник ОГУ, 2002. – № 87. – С. 21-31.
5. Деркач Г. С. Про завдання та технології підготовки майбутніх журналістів до професійного спілкування іноземними мовами / Г. С. Деркач // Актуальні проблеми германо-романської філології та освітній соціокультурний процес: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, 4-5 жовтня 2013р.) / За ред. Б. І. Гінки, І. Р. Задорожної, І. Я. Яцюка. – Тернопіль : Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка, 2013. – С. 24-25.
6. Харченко О. В. Особливості розвитку сучасної журналістської термінології англійської мови (1960-1990-і роки): автореф. дис. канд. філолог. наук: спец. 10.02.04 – теорія і практика навчання. – К., 1999. – 25 с.